

*Havonta kétszer megjelenő szemle,
a világ folyásáról és az ember alkotásairól.*

21. szám.

XI. évfolyam.

1940. november 1.

MINDENSZENTEKRE.

Köd borul az őszi tájra, mezőre,
Őszi csend ül erdőre, legelőre.
Halál ereszkedik már a tarlóra,
Ez a halál nem halálunk:
Lelkünk alakítója.

Egünkön a ködös felleg határt von,
Nem lát szemünk túl ezen a határon.
A Sors felénk, már lelkünkben gyertyát hoz,
A halál nem határtalan:
Rajta énünk határoz.

Egünkön a lét fellegét járjuk át,
Csillagaink mérhetetlen határát.
A hatalmas csillagos Ég dombjárul
Énünk életét folytatja:
Új mezőkre irányul.

Minden-szentekkor a gyertya világol,
Elmondja, hogy ki mit tud a halálról.
Elmondja, hogy még a halál sem sötét,
Krisztus küldi gyertya fényét
Éjszakánkban szerte-szét.

Raab Mihály.

Kereszt.

Roskad a láb, a kéz reszket.
Ostorod rám mért ereszted?
Nem bírom már a keresztet.

Te vagy a Vég, ki elkezdted.
Mindent nyer, ki mindent veszted.
Megölelem a keresztet.

Kiss Géza

A „REMÉNYSÉG-HÁZA“ HÍREI.

(Az intézet pontos címe: Debrecen, Bőszörményi-út 60.)

Közeledik a tél. Fekete varjúsereg úszik a levegőben, jelezvén a beálló hideg időket. Intézetünkben is mind többen és többen kérnek felvételt személyesen és írásban egyaránt. Tekintettel azonban intézetünk egyelőre csekély felvevőképességére (10 személy), arra kell törekednünk, hogy lehetőleg az arra legérdemesebbek és leginkább rászorultak részesüljenek intézetünk jótéteményeiben. Intézetünk nem akar pillanatnyi szünetet jelképezni a kiszabadulás és újra visszakerülés között. Hozzánk csak olyan emberek jöjjenek, akik valóban leszámoltak eddigi életükkel és imádsággal, munkával ismét értékes, dolgozó tagjai akarnak lenni a magyar társadalomnak. Ezenkívül még egy fontos figyelmeztetést intézek a szabadulókhoz. Aki úgy érzi, hogy itales szenvedélyén nem tud uralkodni, szintén ne keresse az intézethe való felvételét.

E téren ugyanis szomorú tapasztalatokra tettem szert. Eleinte az italbeli eltévelyedés terén is megkíséréltem a többszöri megbocsátást. Ez a módszer, őszintén szólva, nem vezetett eredményre. Akinek egyszer megbocsátottam, kivétel nélkül továbbra is visszaélt a megbocsátás tényével és végül mégis mindenesetben a kiutasítás eszközéhez kellett folyamodnom. Így állott elő az a szomorú körülmény, hogy eddig 6 embert kellett eltávolítanom az intézetből javíthatatlan iszákosság miatt.

Mi meleg otthont, mindennapi kenyeret, krisztusi szeretetet nyújtunk lakóinknak, sőt ez az otthon még azután is rendelkezésére áll arra érdemeseknek, ha már munkát, állást is találtak. Ezzel szemben a mi követelésünk: tiszta, munkás, józan élet.

Akik ezt tartják szem előtt, azokat szeretettel várjuk és hívjuk és mindent meg teszünk az érdekében, hogy törekvéseiket siker koronázza. Akiknek azonban az ilyen élet nem kívánatos, azokat arra kérem, ne is kíséreljék meg az intézetbe való felvételt, mert el se bírnák intézetünk tiszta, munkás, józan és evangéliumi légkörét.

Azt hiszem mindenki tudja, hogy a két üzenet közül melyik szól az ő számára...

Egyben felhívom az intézetünkbe jönni szándékozók figyelmét, lehetőleg jóval előre értesítsenek jövetelükről, hogy esetleg számukra helyet tarthassak fel indokolt és érdemes esetben, mivel a következő hónapokban nagyobbarányú jelentkezések várhatók.

Hozzám intézett levelekre a „Reménység Háza” hírei című rovatban válaszolok, sürgősebb esetekben esetleg külön levélben is.

Benkő Károly

a „Reménység Háza” vezető lelkésze.

A magyar ősvallás és a kereszténység.

(5. közlemény.)

Így tehát a mesének még ma is szent hivatása van, mert hatását és tápláló erejét a gyermek fejlődésére nézve semmi mással pótolni nem lehet.

Mindezt alapul véve szokta a művelődéstörténet azt mondani, hogy a mai mesék hűségesen tükrözik a régi vallásokat.

A művelődés-történet azonban nem emeli eléggé ki, hogy mivel a mese az örökkévaló dolgokkal foglalkozik, természetétől fogva nemcsak a múltat tükrözi, hanem mindenkor a jövőndő kiépítésén is dolgozik s ezért csakugyan alapos és jogos a mi kettős törekvésünk, mellyel egyrészt a magyar népmesében tükröződő magyar ősvallás egyes elemeit keressük, másrészt keressük benne az egész emberiség közöségét magában foglaló kereszténységnek előkészítő eszméit is.

* * *

VII.

A kereszténység világgépének néhány alapvonása és a mese főmotívumai.

1. A Szentháromság.

A kereszténység megismerésének legvégső foka az egy Istenséghez vezet, aki minden lét alapja, aki „teremt, fenntart és igazgat mindeneket,” aki azonban hármasságban nyilatkozik meg, mert bár egy lény, három szent személyiségként létezik és működik.

A kereszténységnek ez a legnagyobb mélysége és rejtelve: a Szentháromság tana, a lét örök alapját alkotó egy Istenség háromszemélyűsége azt tanítja, hogy a fejlődés mai fokán az emberi lét ősforrása: egység és hármasság egyszerre.

Az egyéb egyistenhitű világnézetek, mint a zsidó hit és a mohamedanizmus, érthetetlenek és

megfoghatatlannak tartják a kereszténységnek azt a megállapítását, hogy minden igaz valóság az egyistenség hármasságára vezethető vissza. Az egyiptomi, hindu, kelta, stb. világnézetek azonban jól ismerik a hármasság szentségét és mindég, amikor az egységgel találkoznak, keresik a hármasságot is, amikor pedig a hármassággal találkoznak, keresik az egységet.

A hármasság felismerése a valóságok titkainak egyik nagy kulcsa. Ha valamely egységgel találkozunk s azt az egységet abból a szempontból is megvizsgáljuk, hogy vajon abban az egységben minő hármasság van belerejtve, alaposabban és a valóságnak megfelelőbben fogjuk megismerni s többet fogunk tudni róla, mint hogyha csak bele nyugodnánk egységébe s nem keresnénk benne a hármasságot is. Például az ember egységnek tűnik fel előttünk felületes vizsgálatra; mennyivel többet tudunk azonban róla, ha megkeressük és megállapítjuk a benne lévő hármasságot: a testet, lelket és szellemet. Ugyancsak az emberi test is egységet alkot és mégis a hármasság szempontjából nézve három szisztémából áll: az agy és idegrendszer, a szív és lélegzés, az anyagcsere és végtagok szisztémáiból. Ugyanígy az ember lelke egy valami s mégis hármasság rejtőzik benne: a gondolkodás, az érzés és az akarás hármassága. Vagy pl. a növény szintén egységesen működő élő lénynek látszik, de a hármasság keresése benne feltárja, hogy egységes működése hármasság működés: a táplálkozás, növekedés és szaporodás. Így tovább számtalan példát lehetne felhozni arra, hogy a valóságok megismerésében milyen értékes eredményekhez juthatunk, ha az egységben megkeressük és megtaláljuk a belerejtett hármasságot. Ugyancsak az ember szellemében is benne tükröződik az örök szép, örök jó, örök igaz hármassága.

A számok nemcsak mennyiségeket, de tulajdonságokat is jelentenek. A kettősség az anyagi világ jellemző tulajdonsága; a hetesség az élet világát jellemzi; a négyesség az elemek világát és így tovább. A hármasság az isteni teremtő erők tulajdonsága. Az anyagi világot jellemzi az árnyék és fény, jó és rossz, kicsi és nagy, könnyű és súlyos, stb. stb. kettősségének ellentéte, az isteni teremtő erők a hármasság megnyilatkozása jellemzi. Mivel a hármasság, a Szentháromságban élő Egyistenség megnyilatkozása: a hármasság szemelőtt tartása és kiemelése a Szentháromságról való megemlékezést vagy pedig a Szentháromsághoz való törekvést jelenti.

A világ minden meséjében nagy szerepet tölt be a hármasság, de a magyar mesében különösen és feltűnően nagyot. A legtöbb magyar mesében három dolognak kell beteljesülnie, — három személynek kell egymásra találnia ahhoz, hogy egy valami bekövetkezzék. A magyar mesében egy személy többnyire csak akkor találhatja meg a maga sorsában a boldogulást, ha három próbát megáll, ha három feladatot teljesít és ha a hozzátörtött két másik személy sorsa is dűlőre jut. A szegény ember vagy a király három fia közül az egyik (többnyire a legfiatalabbik, akinek a lényé

leghajlíthatóbb, legfejldőképesebb s legérzékenyebb) elindul életútjára. Megállja a három nagy próbát, teljesíti a három nagy feladatot — eléri legmagasabb célját, mindent elnyer, ami egy embert nemcsak a földön, de még a mese-világ fokozottabb igényei közepette is boldoggá tehet s mégsem tud megnyugodni addig, amíg két testvére — s esetleg azok párjai is — békéhez és megnyugváshoz nem jutnak. A legtöbb magyar mese nem tud befejeződni akkor, amikor a főhős sorsa bezáródik, hanem befejeződés előtt visszanyúl azokhoz a személyekhez, akik a hőssel együtt hármasságot alkotnak. Lehet, sőt nagyon gyakori, hogy ezeknek a személyeknek semminéven nevezendő szerepük sem volt a mesében, csak épen, hogy meg volt említve létük: mégis a mese nem tud elhallgatni addig, amíg be nem mutatja, hogy a főhős ezeknek a személyeknek az életében is hozott változást, és pedig olyan változást, ami összhangban van a vele, magával történetekkel. A magyar mese tehát nem azt választotta tárgyául, hogy egy vagy több ember sorsát elmondja, hanem azt, hogy a hármasságok összefüggéseit feltárja.

Ha csak a legismertebb német mesékre: (Jancsi és Juliska, Hamupipőke, Piroska és a farkas, Csipkerózska, Hófehérke, stb.) gondolunk, láthatjuk, hogy ezek mind különböző számbeli tulajdonságokon épülnek fel s bennük a hármasságnak aránylag csekély része van, pedig nemcsak belső értéküknél fogva igazi, hamisítatlan mesék, de a világ leghíresebb meséi közé is tartoznak. Am nemcsak ezek, hanem a többi német mese is vegyesen használja jellemzésre a legkülönbözőbb számokat s ha azt kérdeznők, melyik jellemző szám használata legáltalánosabb a német mesében, igen nehezen tudnánk feleletet adni. Ezzel szemben a magyar mesében olyan feltűnően és aránytalanul túlnyomó a hármasság, mint jellemző tulajdonság, hogy már felületes látásra is, de még inkább elmélyült tanulmány után, meg lehet állapítani a hármas szám feltétlen uralmát benne.

Mit jelent ez?

Ez nem jelenthet egyebet, mint azt, hogy annak a népnek a lelke, amelyik az u. n. magyar meséket magáévá tette s évszázadokon keresztül mind a mai napig mesélte, megrázó, szívhez szóló, magasztos élményként élte át a hármasság élményét és hűséges, kitarló, mélységes rokonszenvet érzett a hármasság iránt. Bizonyára azért juttatott a magyar mesélő lélek olyan nagy szerepet meséiben a hármasságnak, mert ő épen a hármasság tulajdonságának felfedezésével tudta a valóságok rejtelmeit — talán rejtelmes szentségeit — legelgőmbölygőleg megközelíteni. Olyasmí lehetett az ősmagyar lélekben a hármasság törvényének a megtalálása, mint pl. a mai korban, a természet-tudomány életében a villamosság felfedezése. Csak egyetlen egyszer kellett a villamosságot felfedezni, de ha már egyszer fel volt fedezve, egy csapásra is és sorozatosan is számtalan jelenséget lehetett vele megmagyarázni, számtalan gépet, eszközt, műszert és berendezést lehetett vele létesíteni s

így hosszú, hosszú időközön keresztül érvényesíti hatását ez az egyszeri felfedezés.

A magyar népléleknek is csak egyetlen egyszer kellett megtalálni a hármasság törvényszerűségét s ezzel az egyszeri megtalálással a sorsnak, az erkölcsi világrendnek, a lélek birodalmának, stb. stb. számtalan jelenségét lehetett megérteni, megmagyarázni, jellemezni, az egész világ megértésében előrejutni és új alkotásokat, új szépségeket teremteni.

2. A három világ.

A kereszténységben az emberiség alatt nemcsak az élő, hanem az u. n. halott emberiség is értenődő, mert a kereszténység szerint a halálban az ember csak testét, de nem a lelkét és tudatát veszti el. Vagyis az ember a halálon túl, ha más létformában is, mert tisztán lelkileg vagy szellemileg, de tovább él. Az életegység, a sorsközösség, a szeretet törvényei nemcsak az élő, hanem a halott emberiségre is vonatkoznak. Az ember életének csak kis darabja a földi élet; az ember a földön kívül is él és nemcsak az anyagi világhoz, hanem a lelki, szellemi világhoz is tartozik.

Krisztus nemcsak az élő, hanem a halott emberiségért is meghalt és feltámadt. Krisztus a földi életről épügy tanított, mint a túlvilági életről, és sokszoros kijelentést tett arról, hogy nemcsak egy világ van: e földi világ, hanem ezenkívül van a másvilág is, a maga két birodalmával: az alsó és felső világgal. Aki az embert csak mint földi lényt tekint, úgy tesz, mintha a növénynél a gyökert és magot nem venné tekintetbe, csak a szarát és a leveleket. Az egyes embernek, — épügy, mint az egész emberiségnek is, — a léte nincs bezárva a születés és halál közé, az anyagi világba, hanem túl terjed születésén és halálon s magába öleli a tisztán szellemi létformát is.

A kereszténység tehát nemcsak megalkotja az emberiség fogalmát s megteremti az emberiség egységének tudatát, hanem egyúttal kitérítja az emberiség határait s evvel egyúttal az emberi kötelességeket is három világra: a földi, a földalatti és földfeletti világokra terjeszti ki.

A kereszténység fogalma fedi a három világ törvényeit, erőt és rendjét. Határozottan megmondja, hogy az a mély bölcsesség, az a csodálatos, okszerű rend, ami olyan világosan megmutatkozik a természetben s annak törvényszerűségeiben, mind a három világban uralkodik, nemcsak az u. n. anyagi világban. Vak, buta véletlen nincs sehol sem. Az erkölcsi világrend ugyanolyan szilárd, hatalmas és bölcs törvényeken alapszik, mint a természet rendje. Ezért az ember sorsában, — szerencséjében és szerencsétlenségében — épügy az oksági törvények és bölcs előrelátás uralkodik, mint a földi természetben és a nagy mindenségben, a csillagok világában is. Csak a természet törvényeit könnyebb a mai embernek kikutatni, mint a halál utáni élet, az erkölcsi világrend és a sors törvényeit.

A kereszténység tud arról és hirdeti, hogy mind a földön, mind a csillagok világában, de

az ember sorsában, életében, halálában s az erkölcsi világrendben uralkodó öröknek és törvényeknek is van egy nagy közös tulajdonságuk. E közös tulajdonság abból áll, hogy minden erő és törvény testnélküli, láthatatlan, örökéletű lényeknek, az u. n. angyali lényeknek* a műve. Mászóval minden, ami történik a három világban, nem magától történik, hanem égi, szellemi lények: angyali lények által. A mindenséget fenntartó titkos erőszövevények, törvényszerűségek, szervezések, mind, mind ezeknek az angyali lényeknek a munkája, akik Isten alkotó gondolatainak megvalósító szolgálói: az örök jó, az örök igaz s az örök szép birtokosai és követői.

A kereszténység szerint tehát a dolgok láthatatlan mélyében, ahol a természettudós csak mágnességét, villamosságot, nehézségi erőt, stb. lát, — a lelkek rejtelmeiben, ahol a psychoanalitikus hajlamokat, ösztönöket vél felismerni — s a sorsok mélyében, ahol az ember úgy szereti a véletlent megtalálni: valóban végtelen bölcseségű és tisztaságú angyali lények működnek és igazgatnak, akik különböző feladatok és célok érdekében, különböző közösségeket alkotnak egymással.

A kereszténység világképének ezt az elemét: az egész mindenségben működő angyali seregeket, újabban szeretik elfelejteni s elhagyni, holott a kereszténység leglényegesebb alkata, hogy a világ-mindenség létének és működésének gyökereit, alapjait nem tudattalan, mechanikus erőben, hanem tudatos lényekben, angyali lényekben — az Istenség követeiben és szolgálóiban — találja meg.

A keresztényi szeretet sohasem születhetik meg teljes hatóerejével és teljes boldogításában, ha az ember nem ápolja lelke mélyén az egész mindenséggel való kapcsolatát: ha nem táplálja lelkiületét az Istenség és az angyali lények tudatos szeretetével.

Sokszor irtak s vitáztak már afelől, hogy vajon a szabadgondolkodók és materialisták, akik nem hisznek sem a Szentháromság istenségében, sem az angyali lények seregeiben, sem az emberi lelkek halál utáni tudatos továbbélésében, képesek-e arra a szeretetre, amire az igazi keresztények, s ők is meg tudják-e valósítani a földön, az emberiségben a béke és a szeretet szellemét? Erre a kérdésre a pontos válasz így szól: aki a halál után tovább élő emberiséget, aki a világ-működését végző angyali lényeket s a létetadó Szentháromság-Istenséget kizárja szeretetéből, az nemcsak, hogy kevesebb szeretetet termel szívében, de kevesebb szeretetet — s így kevesebb erőt is — fogad be, mert hiszen akarattal igyekszik elsáncolni magát az Istenség, az angyali lények s a halottak feléje sugárzó szeretete elől.

Az igazi kereszténységhez szükséges végtelen szeretetet a gyarló emberi léleknek csak az adja meg, ha a mindenség valamennyi szeretetforrása felé kitarja szívét s valamennyi magasztos valóság

* Az angyali lények sorozatáról az újszövetségben legbővebben Pál apostol beszél, kinek nagy tanítványa: Dionysios Aeropagita hatalmas műben írja le az angyali lények munkaterületeit és közösségeit.

felé fordul szeretetének hűséges szárnypróbálgatásaival. Így érthető tehát könyvünk II. fejezetének állítása, hogy a kereszténység végső célja az általános emberszeretet; az Isten iránti, a túlvilág iránti és az angyali lények iránti szeretettől kapja meg az igazi erőt a föld, a földi élet s a földi lények iránti teljes szeretetre.

* * *

A három világ.*

A magyar mesékben feltűnő gyakran — összehasonlíthatatlanul többször, mint pl. a germán mesékben — fordul elő, hogy valaki leszáll az alvilágba, vagy felmegy a felső világba. Ha pedig ez valamelyik mesében netalán nem következik be, akkor is többnyire legalább szó esik az alsó és felső világról.

A magyar mesékben véges-végig megtalálhatjuk mindenütt azt a meggyőződést és tudatot, hogy kívül a földi világon, van alsó- és felső világ is. Ez ép olyan természetes, mint az, hogy van levegő, van lélek, van éhség és szomjúság, pedig testi szemmel ezek mind épúgy nem láthatók, amint az alsó- és felső világ sem látható.

A magyar mitológia tudósainak állítása szerint a magyar népmesében megnyilvánuló nagy érdeklődés az alsó és felső világ iránt arra mutat, hogy az ősmagyar vallásban élt az alsó- és felső világban való hit. Ha nem élt volna — mondják a tudósok — a népmesék mesélői visszautasították volna ezt a két meseelemet s nem ismételték volna őket olyan gyönyörűséggel és bensőségesen a végtelenségig.

A magyar mitológusok állítása már csak azért is valószínű, mert hiszen a világnak majd minden népében élt az alsó- és felső világ tudata s a nemzeti jelleg, vagy pedig a korszerűség inkább abban nyilatkozik meg, hogy ki milyennek képzei ezt az alsó- és felső világot, amelyik a mi földi világunk alatt és felett van?

A magyar népmesék az alsó- és felső világ lakóinak és történéseinek leírása közben aránylag nagyon keveset — jóformán semmit sem beszélnek — az ott található halottakról, vagy emberi lelkekről. Pedig egyéb pogány vallásokban és hitregékben, az alvilág elsősorban a halottak lakhelye s az a mesehős, aki az alvilágba hatol, ott holt emberek lelkeivel találkozik. Így a finn testvér-nemzet nagy népi hőskölteményében, a Kalevalában is, az alvilágra — Tuonelába — leszállók mind találkoznak halottakkal. De sok más nép hitregéiben és meséiben, nem csak az alsó világban, hanem a felső világban is található halottak. Így a germán felsővilágbeli Wallhalában s a görög, felsővilágbeli Olimpuzon ott találjuk az emberiség meghalt hőseinek lelkeit. A magyar népmesében az alsó- és felsővilágnak ilyen lakóiról alig esik szó. A magyar mese alsó- és felső világában a halál ismeretlen s bennük csak az alakváltozások, elvarázsolások és megszabadítások honosak. Ezekben a világokban az idő is más, mint a földön, jófor-

* Rudolf Steiner: A világ és az ember. (Genius)

mán nincs is bennük idő, mert ha van is, nem lehet megmérni. A magyar mese alsó- és felső világa tehát nem a halál birodalmait írja le, hanem két olyan világot, ami még akkor létezett — vagy pedig ma is ott létezik, — ahol a halál ismeretlen. De hol van az a birodalom, ahol a halál ismeretlen?

Erre a kérdésre válaszolva meg kell gondolni, hogy halál csak ott van, ahol testi létezés van, mert hiszen a halál épen azt jelenti, hogy a testi létezés megszűnik. Ott azonban, ahol testi létezés nincs, ahol csupán csak lelki létezés van, ott nem lehet és nincs is halál. De vajjon van-e valahol valami olyasmi a mindenségben, ami testi létezés nélkül való, lelki és szellemi létezés csupán?

Az emberiség ősidőktől fogva mindig tudta, hogy a természetben és az emberen kívül, vannak nagy sokaságban testetlenül létező lények, akiknek csak lelkük és szellemük van. A kereszténységben e láthatatlan, testetlen, szellemi lényeket, az angyalokat, Pál apostol kilenc féle munkássága szerint különbözteti meg, vagyis a jó angyaloknak kilenc fokozatát ismeri s elmondja róluk, hogy az *embernél bölcsőbb és erősebb valóságok*.

E testnélküli angyali lények világában nincs halál, az ő létformájuk a szellem s ez nincs a halálnak kitéve.

A mese alsó és felső világa tehát nem jelképezhet egyebet, mint a jó szellemi lények két-féle közösségét, mint az angyali lények világának két birodalmát, pogány szemmel nézve.

A kereszténység azonban ismer a jó angyali lényeken kívül más láthatatlan, az embernél bölcsőbb és erősebb olyan valóságokat is, akik erejüket és bölcsességüket az emberiség megkísérlésére és megrontására használják. Ezeket a valóságokat a kereszténység, az újszövetség könyve nyomán, ördögnek és sátánnak vagy sárkánynak nevezi, s azt tanítja róluk, hogy erejüket mindenütt latbavetik, ahol angyalok vagy emberek munkálkodnak, tehát úgy a földön, mint az angyali lények közösségeiben, az alsó és felső világban is megpróbálják megújuló erővel a békét megzavarni s e célból viaskodnak az angyalokkal s csábítják az embereket. Arról, hogy a sátáni lények nemcsak az alsó- és földi világban, hanem igenis a felső világban is harcolnak az angyalok ellen, az újszövetség legutolsó könyve, János jelenései beszélnek bőven. E könyv szerint az angyali és ördögi lények harca már akkor is dúlt, mikor az emberiség még nem is létezett mai formájában s amikor az eredendő bünt még nem is követte el s azóta is szakadatlanul folyik tovább.*

A magyar népmesék akkor, amikor az alsó és felső világról beszélnek, egy szóval sem mondják, hogy ott angyalok és ördögök laknak. De ezt nem is mondhatják, mert ezek a mesék olyan régi pogány korokban keletkeztek, amikor a keresztény neveket, hogy angyal, sátán, ördög, nem is ismerték s a jó lényekről s a rossz lényekről nem volt még olyan tiszta fogalmuk, mint amilyen a kereszt-

énységnek van. Azonban ezek a népmesék, úgy az alsó- mint a felső világról olyan történeteket jegyeznek fel, amelyekből látszik, hogy ezekben az ősi, pogány népmesékben halványan derengett a tudás arról, hogy úgy az alsó- mint a felső világban emberfeletti erővel rendelkező, csodákat alkotó, csodákat tevő testnélküli, jó és rossz szellemi lények küzdenek egymással. S a magyar népmesék az alsó- és felső világról azt jegyzik fel, hogy az odakerült emberi lelket, miképpen segítik a jó lények, miként akarják pusztítani a rosszak, s ezek hogyan küzködnek egymással?

Talán nincs egyetlen egy magyar népmese sem, amelyik ne úgy végződne, hogy a jó és rossz lények harcában mindig a jó lények győznek s a jólények sok viszontagság és nehézség után bár, de kivétel nélkül mindig meg tudják segíteni s célhoz tudják juttatni azt a jó embert, akiért fáradoznak. Ha semmi más előnye és ereje nem volna a mesének, ez maga örökre szóló érték, nagy kincsé avatja fel, mert így a mese örök biztatója az embernek s egyre azt susogja az ember lelkébe: „ne csüggedj semmiképpen sem, mert ha bármennyi megpróbáltatáson, gyötrelmen és megújuló küzködésen is kell keresztül menned itt a földön, végeredményben a szellemi világban a jó fog győzni s szenvedéseid meg erőmegfeszítéseid nem fognak hiábavalóknak bizonyulni.“

A magyar mesékben az alsó- és felső világ nem a szenvedő és az üdvözült halottak birodalma, hanem a csodás erővel felruházott, időtlen, jó és rossz lények birodalma lévén, felmerül a kérdés, mi a különbség tehát itt a magyar mesében az alsó és felső világ között? Mi választja el a kettőt? Mennyiben nem egy ez a kettő?

A magyar mesékben az alsó és felső világot főleg azok az adományok különböztetik meg, amelyeket ezek a világok nyújtanak. A felső világ zsoldáréneklő madarat, a halhatatlanság vizét, tündér királynőt, örökéletet stb., egyszerűen csupa csodálatos, *égi szépségű és kegyelmű* adományt, kincset ad ajándékba annak a bátor hősnek, aki határát átmeri lépni s aki nemes szívvel, tiszta jellemmel minden próbát megáll az alsó világ pedig bűvös sódarálót, varázsló órát, magát megterítő asztalt, katonasággal telített aranypálcát stb., tehát az *emberi okosságot és erőt meghaladó szerkezeteket* ajándékoz.

A magyar mese elsősorban azzal, hogy adományai szerint különbözteti meg az alsó- és felső világot, így szól: „A jólények sem mind egyazon módon dolgoznak és fáradoznak az emberekért. Egyik csoport jó lény másképp munkálkodik az emberért, mint a másik csoport; az egyik csoport egy bizonyos fajta ajándékot ad az embernek, a másik csoport másik fajta ajándékot. Működésük szerint, adományaik és közösségei szerint a jó lények világa két nagyon nagy birodalomra oszlik: az alsó és felső világra. A jó lényeknek e két világa nemességben, szépségben, magasztosságban nem különbözik egymástól. — *mindkét csoport egyformán jó*, — csupán abban különböznek, hogy mindegyik világ *másféle munkát végez*, másféle

* János jelenései 12-ik rész.

adományokat hoz létre." A magyar népmesében tehát az alsó- vagy felső világba menni azt jelenti, hogy a jó lényeknek egyik vagy másik csoportját keresni fel.

A magyar népmesének ez a felfogása, hogy a szellemi lények közül a jó lények munkaterületei különböznek egymástól, összhangban van a kereszténység felfogásával, amely mint mondtuk, a jó szellemi lényeknek kilencféle nagy munkaterületét ismeri ugyan, de az angyalok munkájának eme kilencféleségét összefoglalja két még nagyobb csoportba is. Ennek a két nagy csoportnak felel meg a mese nyelvén az alsó- és felső világ a maga csodálatos, földön nem látható lényekkel és tényekkel.

Idézzünk lelkünk elé lényeket a magyar mese alsó- és felső világából! Ime: a Nap, a Hold, a Föld és a Szél anyja, — öröktermő fa, — beszélő madár, — a táltos ló anyja vagy testvére, — tündérlányok stb. Milyen különös jelenségek ezek! Csöppet sem hasonlítanak a kereszténység csodálatosan magasztos, emberfeletti intelligenciáihoz, az angyalokhoz. Jellegzetesen pogány mezbe öltöztek, de az erő, ami kiáramlik belőlük, mégis mindenkor a tiszta erkölcsiség, a jó szív, a magasztos igazságosság a megvesztegethetetlen erény ereje. Mivel pedig ilyen erő sugárzott mindég ki belőlük, kétségkívül az igazi kereszténység előkészítésére szolgáltak abban az időben, amikor a kereszténység még nem nyilatkozhatott meg a maga teljességében s még nem hirdethette „az új tudományt,“ hogy az ember földi élete csak darabja az ember létének, hogy az ember a földi világon kívül két világba tartozik.

3. A feltámadás.

A kereszténységnek egyik legnagyobb értelmezője, Pál apostol, a feltámadás tényében látja a kereszténység lényegét és alapját. Ő, aki a kereszténységet előszeretettel nevezte „új tudománynak“, azt tanította, hogy a kereszténység voltaképpen a feltámadás tényére épül és Krisztus a feltámadás ténye által adta meg az emberiségnek azt az új regeneráló, újjászülő szellemi, erkölcsi és életerőt, amit csak a teremtéskor s a születéskor működő istepi erőhöz lehet hasonlítani.

Pál apostol a következő szavakkal mutat rá arra, hogy a feltámadás a kereszténységben az alap és a gerinc.

Az Istenség követőinek és szolgálóinak : a kilenc angyali karnak neve és működési köre igen vázlatosan a következőképpen is leírható :

1. Angyalok az egyes emberek vezetését végzik. 2. Fő vagy arkangyalok egész népek vezetését végzik, az évszakokat szabályozzák. 3. Archia vagy fejedelemségek az emberiség egész nagy korszakait irányítják. 4. Exusiai vagy uraságok a formákat alkotják meg a mindenségben. 5. Dynamis vagy hatalmasságok a mozgást hozzák létre. 6. Kyríotetes vagy a bölcsesség szellemei. 7. Thronol vagy királyi székek létalapot teremtenek. Ők az akarat szellemei. 8. Kerubok a mindenség végtelen sokféleségét összhangba hozzák. 9. Szeráfok a szeretet szellemei. — E kilenc angyali kar aszerint osztható két nagy csoportba, hogy az érzékelhető külvilággal, vagy pedig a lélek belső világával foglalkoznak-e.

„Ha pedig Krisztus fel nem támadott volna, hiába való lenne a mi prédikálásunk, de hiábavaló lenne a ti hitetek is.“

1. kor. 15/14.

Feltámadás nélkül nincs tehát kereszténység. És valóban Krisztus lényét mindenek felett jellemzi és mindenektől megkülönbözteti, hogy ő az egész emberiségért meghalt és feltámadott.

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mennyiben tér el Krisztus halála és feltámadása az őt megelőző nagyok halálától és feltámadásától?

A kereszténység előtt is voltak már vértanúk és mártírok, akik nagy és szent célokért feláldozták magukat és életüket, Krisztus előtt azonban nem volt senki, aki az egész emberiségért halt volna meg. Teljesen elképzelhetetlen volt a kereszténység előtti korban, hogy valaki nemcsak egy bizonyos közösségért, hanem távoli ismeretlen, idegen emberekért — sőt még ellenségeiért is — meghaljon. Nem csak meghaljon, hanem fel is támadjon s feltámadva tovább tanítson hívei között. A Krisztus előtti nagyok hivatása megszabott közösségekre vonatkozott. Mózes hivatásából pld. nem fakadt, hogy az egyiptomiakat ugyanúgy szívébe zárja, mint a zsidókat s azokért éljen és haljon, pedig már jól ismerte a szeretet két fő parancsolatát. Szokratesz, Pláto, Arisztotelesz, de a nemes, magasztos bölcsék közül egyik sem tette céljává, hogy távoli, idegen népekért, pld. az akkori perzsák, phöníciaiak, szkiták stb. éljen és haljon. Buddha volt a legnagyobb azok közül, akik a Krisztus előtti időben az általános emberi létről fakadó közös nehézségeket és kérdéseket tartotta szem előtt, de ő ezeken főleg *tanokkal* akart segíteni, nem pedig halálának, életének feltámadásával és ebből fakadó megújító erők kiárasztásával.

Ugyanezt a különbséget megtaláljuk a feltámadásra vonatkozólag is, ha a keresztény vallásokat összehasonlítjuk egyéb olyan vallásokkal, amelyekben a feltámadásnak szerepe van, mint pld. az Ozirisz vallással, a Dyonyosz vallással stb. Ezekben is szerepel egy-egy istenség, akinek fel kell áldoznia magát, akinek a gonoszok kezétől meg kell halni s aki feltámadt, hogy megszakított hivatását továbbra is folytassa és betöltse, ámde ezek az istenségek mind csak egy részlet-hivatást töltenek be, még a pogány vallások elgondolása szerint is, — nem pedig amit, a kereszténység Krisztusnak tulajdonít. Ozirisz például az egyiptomi vallásban a nap Istene, tehát nappal az egész emberiségnek ajándékoz fényt és életet. A kereszténységben azonban Krisztusfénye nem csak nappal, de éjjel is világít s nemcsak a földi, hanem az örök életet is megadja az emberiségnek.

Ezenkívül a pogány vallásokban a feltámadás ténye által nem teremődik valami egészen új, csupán csak folytatódik a megszakított régi, — a kereszténységben pedig épen Krisztus feltámadásából árad ki az az egészen új teremtő erő, amire az egész élő és halott emberiség új léte épül.

...„Ha Krisztus fel nem támadott volna, hiábavaló lenne a mi prédikálásunk, de hiábavaló volna a ti hitetek is.“

* * *

A feltámadás motívumának gyakori ismétlődése megrázóvá teszi a magyar mesék világát. Nem lehet megmondani azoknak a meséknek a számát, amelyekben a feltámadás ténye előfordul. Azok a magyar mesék, amelyek a feltámadással foglalkoznak, általában véve egészen különlegesen építik fel szervezetüket. Egészen végig viszik történetüket, a főhőssel eléretnek mindent, amit, a hármasság lépcsőjén haladva elérhet s mégsem fejeződnek be, hanem a hallgatóban minden eddiginél nagyobb feszültséget és izgalmas várakozást keltenek fel. Mi lehet most még? Hiszen minden vonalon eljutott minden történet a végcélhoz. A mese egy pillanatra drámává feszül s drámaként merül fel benne, egészen váratlanul s jóformán előkészületlenül — mint a nyári óceán hátán a Sarki jéghegy — a hős halála és feltámadása. A magyar mese ezzel a szerkezeti sajátosságával fejezi ki, hogy világában minő különleges helye van a feltámadás motívumának. Soha sincs a feltámadás a magyar mesékben belesorozva a mese többi eseménye közé, hanem mindig erre az elkülönített, megrázó drámai helyre van állítva.

A magyar mesének ez a tulajdonsága, hogy a feltámadásnak egy ilyen egészen különleges, egy ilyen egészen sajátos helyet juttat alkotásában, a magyar mesét még a rokonnépek költészetétől is mélyen megkülönbözteti, így a finnek népi époszájától, a Kalevalától, is amelyben a feltámadás motívuma megrendítő és örökreszló szépségben lép ugyan fel, de mégis csak a többi eseménnyel egysorban, mint az egész történet egyik láncszeme, nem pedig mint egy alkatilag kivételes helyre állított, külön kiemelt, minden egyébtől különböző legnagyobb valami.

Az pedig, hogy a magyar mese, a feltámadást a többi mese-motívumtól annyira megkülönbözteti, mutatja, hogy a magyar néplélek a feltámadással még egészen más kapcsolatban is volt, mint a többi kedvenc mesebeli motívummal. Mert, míg a többi kedvenc mese-motívum iránti szeretetét egyedül csak azzal fejezte ki, hogy gyakran használta őket, — addig a feltámadás motívuma iránti szeretetét kétszeresen juttatta kifejezésre; azzal, hogy gyakorta használta s hogy szerkezetileg különleges helyet adott neki.

Jellegetes a magyar mese világára, hogy kik azok a lények, akik a halott hős feltámadását lehetővé teszik. Leginkább táltos paripák és beszélő vadállatok, sőt gyakran egyenesen fenevadak, akik valamilyen okból hálát éreznek a hős iránt s beszélni is tudnak. Tehát nem emberek, nem anyák, nem bölcsek, nem papok, nem angyalok, hanem állat formájú lények. Mit akar kifejezni a magyar mesének ez a jelensége? Bizonyára olyasmit, amit az egyiptomiak akartak kifejezni, amikor isteneiket állatalakban ábrázolták és amit Salamon

templomának alkotója érzett, amikor a szövetség ládáját őrző magasabb lényeket állatok alakjában faragta meg. Ezt az idegenszerű jelenséget mindjárt meg fogjuk érteni, ha lelkünkbe idézünk két dolgot. Először azt, hogy csakugyan mi mindent köszönhetünk — eledelt, ruházatot, bútorzatot, eszközöket stb. — az állatvilágnak s végtelen sok segítségükért mekkora hála vagyunk kötelezve irántuk, — másodsor pedig azt, hogy az egész természetet, így az állatvilágot is, milyen végtelen bölcsesség hatja át. Ha az egyes állat külön-külön sokkal gyarlóbb és alacsonyabb szellemi fokon álló is, mint az ember, egy-egy állati faj közössége mérhetetlen magas intelligenciát mutat. Gondoljunk pld. a vándormadarakra, amelyek egy-egy közösségben minden külső mérőszköz és műszer segítsége nélkül, tisztára a bennük, a közösségükben lakó belső bölcsesség ereje folytán a kellő időpontban elröpülnek a sarkok közeléből az egyenlítő közeléig és vissza. Erre ember nem lenne képes, mert az ember belsejében nem lakik elég bölcsesség ahhoz, hogy külső eszközök és támpontok segítsége nélkül, tisztán saját magára támaszkodva, ilyesmit végrehajtsion. A példákat tetszőlegesen lehetne halmozni a végtelenségig. Gondoljunk csak a méhek életére, a hangyákra, a papirkészítő darazsakra, a hódra stb. Mindenütt azt látjuk az állatvilágban, akárhová is nézünk, hogy bár az állat sok tekintetben összehasonlíthatatlanul alacsonyabbrendű, mint az ember, más tekintetben meg olyan mély, ősi bölcsesség lakozik benne, amellyel az ember nem vetekedhetik.

Goethe gyönyörűen fejezte ki a keresztény kultúrájú ember érzületét a természettel szemben, akkor, amikor a három tiszteletre serkentette és tanította az emberiséget (Die drei Ehrfurchten): tiszteletre az iránt, ami fölöttünk, — tiszteletre az iránt ami körülöttünk — s tiszteletre az iránt, ami alattunk áll. Ez utóbbiak közé tartoznak a helyzetükből kifolyólag tőlünk függő emberek, mint gyermekek és alkalmazottak stb. stb. — Továbbá a természet három birodalma: az ásvány, — növény — és állatvilág, amelyek teljesen ki vannak szolgáltatva nekünk s amelyeknek adományai teszik lehetővé életünket. De a természet három birodalma közül csak az állatok tudnak szenvedni s azok a szolgálatok, azok az adományok, amiket az állatok nyújtanak: a szenvedés, gyötrellem és halál vérével vannak megjegyezve. Azt a hálát, ami a kereszténységben él a természet iránt, azt a kölcsönös kapcsolatot, amelybe a természet végtelen bölcsége az embert és az ásványi, növényi meg állati világot beágyazta, a következő kis vers is tükrözi:

Az ember és a természet.

Az éntudatra ébredő ember:

Állat testvéreim nem nézhetnek égre!
Árva, bús nézésük szögezve a rögre!
Hogy én szabad legyek: rabszolgák örökre.

Növény testvéreim értem adakoztak,
Dalt, szót, szabadságot mind nekem juttattak,
Mozdulatlan, néma álomlétet kaptak.

Szikla testvéreim életről mondtak le,
Növés boldogságát én hogy érezhessem,
Fakadást, virágzást bensőmben élhessem!

Ti áldozatotok: Ásvány, Növény, Állat,
Töletek velettel, otthon és ruházat:
Segítettek engem, hogy meglegeljem magam.
Fogadjátok hálás, alázatos szavam:

Természet:

Állat, Növény, Ásvány hálád viszonozza,
Híven, alázattal végzetét hordozza,
Ellened nem támad, léted nem orozza:
Megváltás kérését feléd sugározza!

A régiek az állatok bölcsességét arra vezették vissza, hogy — felfogásuk szerint — láthatatlan, magasztos égi lények védik és vezérlik az állatok életét s ezeknek a magasztos égi lényeknek, az emberi intelligenciánál sokkal magasabb intelligenciája nyilatkozik meg az állatok életében. Eme csodálatos bölcseségű, magasztos égi lényeket, akik az állatok életét irányítják, a magyar ősvallás, a magyar mese: állatkirályoknak, beszélő állatoknak nevezi s úgy képzei, hogy az ember szeme előtt megjelenhetnek annak az állatfajnak az alakjában, amelyik állatfaj életét irányítják. Így pld. az a magasztos bölcseségű, láthatatlan égi lény — a mese nyelvén szólva: az oroszán király, vagy beszélő oroszán — aki az oroszán faj életét irányítja, megjelenhetik oroszán alakban. Ezt tudva, valószínűnek látszik, hogy a feltámadásnál közreműködő állatok, ilyen magasztos égi lényeknek állati alakban való ábrázolásai. Annál valószínűbb az, mert ezek az állatok, akik a magyar mesékben a feltámadást elősegítik, nemcsak mind beszélni tudnak, de tanácsokat is adnak s olyan titkokat és erőket ismernek, amikről embernek fogalma sem lehet. Az állatkirályokat a magyar mese olyanféleképpen ábrázolja, mint az egyes állati fajok vezérlő őrangyalait.

Az állatok közül külön kell választanunk a magyar mesében a táltos paripát, amelyikkel külön fejezetben foglalkozunk. Itt csak azt jegyezzük meg, hogy ha a magyar mese az állatkirályokat úgy tünteti fel, mint az egyes állatfajok őrangyalait: a táltos paripát pedig úgy festi le, mint a mesehős állati formába öltözött őrangyalát, aki csodálatos tanácsaival, bámulatos bölcseségével és szárnyaló erejével az élet és halál minden helyzetén átsegíti gazdáját.

Miután a magyar mese ilyen magasztos színben látja a beszélő állat és a táltos paripa alakját, érthető, ha a feltámadás nagy élményét is úgy írja le, hogy az épen a beszélő állatok és a táltos paripák segítségével jön létre.

Az emberiség évezredekén keresztül meg volt győződve arról, hogy Istentől származik s hogy Isten lelkének szikrája lakik minden egyes emberben. Csak a legutolsó századokban ingott meg ez az általános meggyőződés és adott egy időre helyet bizonyos körökben annak a hitnek, hogy nem Isten leszármazói vagyunk, hanem az állatokéi, hogy az ember és állat között igen csekély a különbség és hogy közvetlen elődünk: az emberszabású majom sokkal jobban hasonlít mihozzánk, mint az állatvilág fajaihoz. Ma már a legszélesebb rétegek is világosan látják, hogy az ember állati származása csunya tévhit és alacsonyrendű babona, nem pedig tudományos megállapítás és keresik az állatvilág igazi megértését, helyes értékelését.

Az állatvilág kérdésének új és helyesebb megértéseért nagyon sokat tett Goethe az átváltozások tanáival kapcsolatban (Metamorphosenlehre), majd pedig a Goetheanisták, különösen Rudolf Steiner maga s egyik tanítványa Poppelbaum.*

Mi e helyen csak utalni akarunk arra, hogy az ember és állat kapcsolatának, az állatvilág valódi mibenlétének világos látásához sokat közeledhetünk, ha erősen tudatunkba hozzuk, hogy a kereszténység hogyan tegye fel ezeket a kérdéseket.

Megint Pál apostol volt az, aki mint annyi más tárgykört is, így ezt is alaposan megvilágította a kereszténység fényével és határozottan megmondotta, hogy a kereszténységnek mi az álláspontja az állatvilág felől s az ember meg az állat kapcsolata felől. Pál apostol fejtegetése a kereszténység ősz kezdeteire vezethető vissza. Arra az időpontra, amikor a vízözön nagy szerencsétlensége után Isten megkegyelmez Noénak, megmenti őt, családját s a föld minden állatából egy-egy párt a bárkában — és felderíti a szivárványt az égre s megígéri Krisztust az emberiségnek.

* L. A világ, a föld és az ember, írta Rudolf Steiner. Kisvábhegyi Iskola Egyesület kiadása (Szilágyi Jenőné II. Margit körút 59. sz. V. 3.) és Poppelbaum művei, Verlag am Goetheanum Dornach bei Basel, Schweiz.

(Folytatjuk.)

Szerkesztői üzenetek.

N. I. A küldemény megfelel közölni fogjuk. Örültünk neki.

Felelős szerkesztő és kiadó:

GÖLLNER MÁRIA.

E jótékonyági folyóirat szerkesztősége és kiadóhivatala:

FOGHÁZMISSZIÓ HELYISÉGE,

Budapest, V., Markó-utca 27. földszint 6. szám.